

DZIŚ DLA JUTRA: KONSTITUCJONALIZACJA PRAW PRZYSZŁYCH POKOLEŃ

[streszczenie popularnonaukowe]

Czy „przyszłe pokolenia”, do których odwołuje się wiele współczesnych konstytucji, w tym również Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r., mają podmiotowość prawną? Czy mogą być one beneficjentami praw konstytucyjnych? Jeśli tak, to jakie konkretnie prawa im przysługują i w jaki sposób powinny być one im gwarantowane przez państwo i obecne pokolenia? Jak identyfikować potrzeby i interesy przyszłych pokoleń? Jak zapewnić im ochronę i reprezentację w obecnie zachodzących procesach decyzyjnych?

Znalezienie odpowiedzi na te pytania jest olbrzymim wyzwaniem dla nauki w ogóle, a dla nauki prawa w szczególności. Niewątpliwie wymaga ono wyjścia poza utrwalone już schematy i konwencje naszego myślenia o prawach człowieka i mechanizmach ich ochrony. Tradycyjnie przyjmujemy bowiem, że prawa konstytucyjne przysługują podmiotom istniejącym, które artykułują swoje potrzeby i interesy, oraz oczekują konkretnej ochrony i efektywnej reprezentacji w procesach decyzyjnych. Tymczasem przyszłe pokolenia są podmiotami nieistniejącymi, nie znamy ich potrzeb i oczekiwań, nie wiemy, czy ich interesy i priorytety będą zbieżne z naszymi. Mimo to, jako jednostki, społeczeństwa i państwa czujemy się odpowiedzialni za przyszłe pokolenia, pragniemy zapewnić im możliwości rozwoju co najmniej porównywalne do tych, które sami mamy. Stąd też tę problematykę praw przyszłych pokoleń coraz częściej włączamy do konstytucji, choć jednocześnie jesteśmy świadomi tego, że na razie nie ma ona większego przełożenia ani na rzeczywistość działania organów państwa, ani na funkcjonowanie jednostek i obecnych pokoleń. To myślenie na przyszłość, wykraczające poza ramy tego co „tu i teraz”, jest przejawem transformacyjnego konstytucjonalizmu. Wymusza ono w dyskusji o prawach człowieka refleksję nad nowymi problemami, takimi jak międzypokoleniowa odpowiedzialność, solidarność i sprawiedliwość.

Ambicją tego projektu jest nie tylko znalezienie odpowiedzi na postawione wyżej pytania, ale również zaproponowanie optymalnego sposobu konstytucjonalizacji problematyki praw przyszłych pokoleń oraz korespondujących z nimi obowiązków państwa i obowiązków obecnych pokoleń. Będzie to wymagało m.in. opracowania efektywnego mechanizmu identyfikowania i reprezentowania potrzeb i interesów przyszłych pokoleń, zapewniającego im realną ochronę prawną na przyszłość w procesach decyzyjnych obecnie zachodzących. Zrekonstruowane i przeanalizowane zostaną różne modele ochrony praw przyszłych pokoleń funkcjonujące w państwach europejskich i pozaeuropejskich. Badania komparatystyczne będą ważnym komponentem tego projektu.

Projekt realizowany będzie w ramach międzynarodowego zespołu badawczego, we współpracy z wiodącymi ośrodkami badawczymi z Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej. Wyniki badań zaprezentujemy w postaci cyklu artykułów opublikowanych w renomowanych czasopismach naukowych w języku polskim i angielskim, a także w postaci wystąpień konferencyjnych. Ponadto członek zespołu badawczego przygotowuje rozprawę doktorską, która będzie jednym z głównych rezultatów projektu.